

ERAZEM: Vbogi starček! Koliko terpljenja se je zlilo nad vami.

JAKOB: Ne reci vbogi, ptujec, ne reci vbogi! Star sem, sklonilo se mi je telo, onemogla duša i lasje osnežili. Ali ostal mi je dom mojih pradedov, ostala mi je očetna zemlja, katera me vzame v kratkem v svoje naročje, da se odpočijem svojih težav, svojih nadlog. Ali nad mano vstal bo rod moj, hodil na grob i dejal, da tu počiva stavec, ki je nekđaj branil svojo domovino! Ali vi, ali vi, bog ve, če ne žro nekđaj krockarji vašega trupla, daleč od materne žibelji! — —

ERAZEM: Proč, proč, še imam roke, da si jo priborim, očetovo domačo gomilo! — (*Plane odtod.*)

MARJETICA: Kaj mu je, vbogemu ptujcu? Kako divjva odtod, kot bi mu grozila tu propast peklena!

JAKOB: Naj se ga vsmili osoda ter mu vlije hladila v nesrečno srce!

4. prizor

Prejšni. Grajski hlapci pridejo s snopovi obloženi.

PRVI HLAPEC JURI: Tu odložimo, snopje je pri moji veri težje kot pa orožje, pri moji veri, da je res.

ROK: Ti si slab lančar, Juri, kolikokrat sem te vže podučeval, da če se rotiš, roti se po laško, kot se spodobi pravemu poštenemu lančarju, corpo di bacco.

Tu se razvije burleskna scena landsknehtarjev! — —

O LJUDSKI OLIKI

V začetku po stvarjenji sveta ne živijo človeški rodovi v nikakoršni zvezi med sabo in šele počasi začnejo se rodovine zedinjevati, se skupno braniti pred sovražnimi napadi ter se s sabo posvetovati o vsaki bolj važni reči. Nastopijo časi, ko se umirijo rodovi, orožje počiva, razcveta se mir ter prinaša lepe darove; polje dobro obdelano prinaša obilne darove in človek sam odneva di se prelivanja kervi ter, kakor rodi cvetlica hitrejše v ugodni zemlji, oberne svoje dušne moči na plemenitniša dela. Če je vadal doslé le telo v sukanji orožja, uri si sedaj tudi svojo dušo, in kmalo se pokaže viša omika.

Se ve, da so se v prvih deržavah le bolj obdarovani možje poprijeli težkega posla ter, navdušeni od više osode, zapustili zemeljsko in mislili in mislili, dokler ne očistijo marsikake žive resnice terde skorije, katera jo je doslé prikrivala očem maloskušnega človeštva. Ali narava človekova je že taka, da, ako si je prilastil nenavadnega blaga, želi si ga pokazati drugim. Tako se godi z oliko; ne ostane last samo bogato obdarovanih mož, ampak kmalo se razširjuje med občno družbo. Sedaj nastane med narodi šele pravo blagostanje, vez bratovske ljubezni veže deržavljane, sovraštvo se ne pozna, ker duša, v kateri se vterne iskra vsepoblašene olike, dela le, kar je dobro in pravo. Deržava, v kateri se povzdigne priprosti mož k najpotrebnišimi vedami, ima ljudsko oliko, kjer se časté učeni možaki kot občni dobrotniki in kjer se prizadeva velik ali nizek le zmiraj napredovati; vse dobro, čeravno novo, se pozdravlja z radostjo, in vse zastarelo, slabo, iztrebuje se pridno.

Imenitno je toraj vprašanje,

s čem se doseže ljudska omika?

Jezik je vir, iz katerega pijemo vsi oliko. Jezik je toraj velik dar božji, brez njega ne bi podučevali ne sebe ne drugih in pač žalostni kot divjačina lazili bi okoli. Iz hvaležnosti do stvarnika naj bode naša prva skerb, ohraniti

si čisto in nepopačeno govorico. Najdraže naj so človeku glasovi, s katerimi ga je pestovaje zazibala mati v sladki spanec, v katerih je čul perve čudodelne pripovedke, katere serce napolnijo še pozneje s sladkočudnimi podobami. Pač nehvaležen je tisti, ki toraj pozabi te blage vezi in sega le po ptujem, veseli ga le nedomače, ker ima znabiti nekak napačen blesk, pred katerim očetovo revno in sramotno stoji. — Pa ne samo nehvaležen, ampak tudi nespameten je tak človek, ker s tem zameta edini pripomoček, s katerim zamore se k splošni omiki povzdigniti. Človek se lika le v domačem jeziku, isti glasi, ki mu obsevajo mladostna prva leta, isti mu vnetijo v serci tudi prvi plamen napredka, željo, vedeti več, kot so vedeli stari očetje. Koga ne mika prijazna knjiga v domači besedi! In vendar slišijo se tu in tam tožbe, da se slovensko nič bolj ne ume kakor pa nemško.

Ali pač veš, kaj da vzroči le-te neprijetne prigodke? Sam si kriv, ker ti je premalo mar lastnega jezika, katerega govoriš, kakor ga je govoril ded pred stoletji in še slabše. Jezik je kakor dragi kamen v robati odeji, kateri šele potem, kadar se spili, spreminja svoje bliščeče barve. Tako tudi govorica. Iz ust priprostega doni nemilo in bodeče, a če govori se pravilno, čisto, sliši se besede glas kakor sladka muzika. Ali žalibog, nam Slovincem še ne sveti zlati čas tudi olikanega jezika ne, popačen in namešan je s ptujimi besedami, katere s svojo čudno zavihanostjo onečedijo našo govorico in, ker so prestrojene po domačih oblikah, zdijo se ptujem še celo smešne. In vendar imamo tudi za vsak ptuj izraz, ki se je vcepil v domači log, bolj krepko lastno besedo. Narodova dolžnost je toraj, da se uči enkrat za vselej dobrega jezika in da varuje se vsake priložnosti, katere same so zasejale leto ljuljko med nas. *Kje naj se uči narod dobrega jezika?* —

Blagor narodu, kateri ima dosti in dobro v narodnem duhu vredelih šol, iz njih mu teko nevsahljivi studenci, v katerih se napaja duša, napaja se telo. Slovenskim učiteljem ostane še množna in težka naloga, da razorjejo ledino, katera je dandanes še pusta, neplodovita. V šoli se vcepi mlademu duhu krepkost, ljubav do domovine; otrok rad posluša gorečo besedo učiteljevo in marsikaj, kar se zdi smešno odraslemu možu, ker je proti dosedanjemu mnenju, poprime se duše otroške, da jo žlahni in blaži. Recimo si sami, da slovensko ljudstvo še pred desetimi leti v večini ni imelo narodnega duha in koliko se je doseglo v le-teh preteklih letih! Domače se bere že povsodi med ljudstvom, pravi duh obseva dušo in serce. Saj narod, kedar sprevidi, kak drag biser da ima na lastnem jeziku, zavreči ne more bisera.

In šola mora biti kraj, kjer se mu kaže domači jezik v prekrasni lepoti. Zavoljo tega mora iz ljudskih šol pobegniti vse ptuje, samo domače naj ostane, samo to naj kraljuje in po tem naj se ravnajo slovenski učitelji. Pač ima ptuje nekak mik mladim srcem, ker tega ne slišijo vsak dan in ker se jim predlaga domači jezik priprosto, še slabše, kakor ga slišijo na paši; ni čuda, da se je gulila nemška gramatika tu in tam po šolskih klopeh, dokler si niso otroci nekoliko nemškega vtepli v glavo v veliko zadovoljnost učiteljevo. In kakšen je bil konec tej nesrečni prikazni? Prešla so leta, sinčeki zrastle so sinovi in — brati niso znali; za nemško bilo je časa premalo, domačega slovenskega se niso učili nič in stariši so majali z glavami, plačevali s težkim srcem učitelje; saj so ostali otroci le vedno nespametni, hodili brez vžitka v šolo in moder gospodar si jih je prideržal rajši domá, da so mu opravljali manjša dela. Drugače se godi v narodni šoli, po domače se ponudi mlademu sercu pravo in dobro in hitro se napolnijo prej prazne klopi.

Pa ne samo slovenskim učiteljem nastane težka doba dela, ampak tudi slovenskim pridigarjem.

Cerkev je blagonosna naprava, koja je zasejala med narode seme omike. Do priprostega ljudstva ima največi oblast; kar ona dela ali véleva, vse to mu je sveto in to rado spolnuje. Kakor se vede duhovnik, kakor on govori in dela, enako ga posnema ljudstvo. Žalibog, da še sedaj menijo marsikteri duhovniki, da naj se govori narodu, kakor govori sam in drugače mislijo, da jih ne ume ter zasmehuje. Prižnica pa naj bode vselej kraj, kjer se govori čisto domače! Kakor sta preobrazila Ciril in Metod z domačim jezikom slovanski svet, enako naj skerbijo prečastiti duhovniki, da vnamejo ljubezen do čiste besede. Pač je res, da čistost in pravilnost omami priprostega kmeta na prvi hip, ker je navezan na staro, ali naposled se privadi uho, privadi se jezik sam, da izgovarja pravilno in lepo. Slovenski pridigarji, ne pustite v nemar lepe priložnosti, s ktero pomagati morete toliko svojemu rodu, sozidajte si lepi spomin prihodnosti, da vam je ljudstvo hvaležno ne samo za duševno kerščansko preobrazitev, ampak tudi za slovstveno omiko! Da se le vname med ljudstvom narodna zavest, potem očistuje se samo kužnih gob, potem varje se tudi kopelj, v kterih se je nalezlo le-té gerde bolezni.

Kterih *priložnosti* naj se toraj varuje slovensko ljudstvo?

Že od nekđaj napejajo naši nasprotniki vse žile, da bi ponemčili vse naše kraje, da bi nam vzeli domači jezik. Dragi Slovenec, ali ti ne poka serce že samo pri misli, da utegne tvoj vnuk enkrat govoriti ptuje, tako, da, če bi vstal iz trohljivosti, ne umeš sam svoje kervi, da čuješ na lastnem posestvu čisto neznane glasove!

Bogu bodi potoženo, da med Slovenci je mnogo taci, kateri častijo nemško veliko bolj kakor domače. Vsak, kdor le nekoliko nemškega zna, vede se ponosno, nekako zaničljivo gleda na bolj priprostega soseda in če le more, vmeša med svoje glasove kako ptujko, da mu doni jezik kakor ubit bron. Ali je to prava omika? Gotovo ne, saj tak ni zmožen ne domačega ne ptujega jezika. Olikani ptujci sami zametujejo tacega reveža, kedar napenja vse svoje moči, da spravi glas iz gerla: ne da bi ga hvalili, ker razširjuje njihovo govorico, ne, ampak zaničujejo ga in zasmehujejo, saj ni čuda, ker komaj spoznajo svojo besedo v tej čudni podobi! — Domorodec pa, ko čuje tacega, točil bi solze, ker tak oskrunja očitno, kar je njemu najsvetejše. Prej in marsikod še sedaj so bile te prikazni krive nenarodne šole, kjer si je s trdom in leti pridobil fante nemško pisavo in potem je napredoval pri vojaščini. Vojaštvo, kjer zapoveduje se vse v nemškem, škodovalo je nam Slovencem že od nekđaj, iz tega nečistega jarka so tekli v naš jezik tisti gerdi glasovi, kateri ga kvarijo še danes. In res odslužen vojaški korporal se ponaša v domači vasici, da dvigajo glave sosedje; kakor ptujec, ki se je vselil sredi nje, zdi se jim in prejšnja ljubezen zgine, ker tako človeče je ponosno in jezično. Slovenski fantje, povernite se že vendar iz napačnega pota in porabite svoj čas, ktereга preživite v mestih, s tem, da izurite se v dnačem govoru in branji, da pridete domú ne v robati nemškutarški obleki, ampak ponižni in v napređku! — Tako naj se godi za naprej, da kmalu veje po slovenskih livadah zdrav čist jezik, da glasijo se besede iz naših ust kakor čist zvon v veselje vsakemu domorodcu in ptujcu v ponos in grozo, da naši vnuki ne pozabijo domačih glasov, ampak dosežejo višo in višo omiko.

Da je ljudstvo nadalje v resnici olikano, naj je tudi v *resnici verno*. Vera je med narodom slovenskim dobro vkoreninjena, ali ne bi terdil, da ne nosi istih sadov, ktere bi morala v svoji blaženosti predvsem. Vera oblaži dušo, da

čuti in misli le dobro, da črnega sovraštva ne pozná in da ljubi vsakega. Sovraštvo razdira, kar sezida pridnost. V resnici olikani ljubijo se med sabo, sosed derži s sosedom, mu pomaga v revščini in veselí se, če se mu dobro godí. Tako bi imela toraj vera vterditi občinstvo, ona naj je lép, ki zvezuje vse ude enega naroda med seboj. Ker ima katoliška vera tudi ta blagoslov, da s svojimi svetovi in zapovedi vterdi tudi zdravje svojim vernikom, pač bi morala država terdna biti, kjer cvete ta vera v svoji popolnomosti. Slovenec naj je tak rod, da stoji kakor čista luč med drugimi, ne fanatičen, ampak blag in dobromisleč, prost in velikodušen. Vera kako oblaži notranjega človeka! Ali ne ista, ktera obstoji v vednem miganju ustnic, ampak pametna, ktera je zapopadena v besedah: *Moli in delaj!* Odrešenik sam je delal, aposteljni so delali in kdor ne dela, ampak se živi s prazno vero, je hujši kakor pogan, kakor brezverník!

Moli in delaj, slovenski narod, da zdrava ti je duša, zdravo telo!

V obnašanji bodi Slovenec ponižen, saj tako uči vera. Kdor je ponosen in ne vé zakaj, tak je sméh svojim sosedom. Malo imaš, dragi rod, od stvarnice in še le-to ti je revno in slabo. Zemlja ti je peščena, deželica majhena, ne rodi ti težkega klasja, ampak raje osat in ternje, da prav v potu svojega obraza prideluješ vsakdanji kruh. Prebivaš v kočah in ne v bliščečih palačah. Mogoče je, da gledajo drugi narodi s smehljanjem nate, spomnivši se svoje bogate domovine. Ali naj se smejaajo drugi! Bogastvo preide, se razsuje v prah, samo ponižnost ostane ter se blesketa tudi skozi nočno temo. Še letos smo videli, kako je razbila pruska armada bogate francoske pokrajine, tako da vzdignejo se težko kedaj zopet do poprejšnje bliščobe. Ti bodi toraj zadovoljen s svojim deležem, vživaj ga v ponižnosti in množilo se ti bode tudi to malo do obilnosti.

Moli in delaj! S ponižnostjo naj se združi pridnost. Prav olikani človek si uri s pridnostjo telo in pa tudi dušo. S delom svojih rók preživi sebe in s svojim duhom pa dela, kolikor mu je mogoče, za korist vsega naroda.

Kako naj Slovenec *dela duševno?*

Zares znamenito vprašanje! Nekoliko smo odgovorili na to že poprej, ko smo govorili o maternem jeziku in o branji slovenskih bukev. Branje bukev je prva potreba. »Kako rad, ako bi le utegnil,« odgovorí znabiti marsikdo, »ali čas je drag in družega dela obilo!«

Počasi prijatelj! V tednu je sedem dní in zadnji posvečen je Bogú pa tudi duševni pridnosti. Vsako nedeljo si dobiš najmanj tri ure časa, da bereš koristne reči. Ako imaš rodovino, zberi krog sebe svojo družino, beri jim glasno, razkladaaj jim to ali uno in gotovo ne bode brez sadú. Skerbi si saj toliko prihraniti, da deržiš si v hiši najcenejši slovenski časopis. Tudi to je lože, kakor misliš. Tisti čas, ktereга porabiš ti za koristno branje, popivajo drugi navadno brezmerno po gostilnicah in zapravijo dan in leto več denarja, kakor stane najdraži slovenski časopis. Tako se privadiš pridnosti, varčnosti, dobro odgojiš si svoje otroke, zraven pa si tudi sam dobiš razgled v državljansko življenje.

Naši časi so viharini in težko je shajati v njih in kdor se ni seznanil saj nekoliko ž njim, ne more biti dober državlján. Politika je potrebna vsakemu, toraj tudi Slovencu. Kar se godí v ptujini, nam pač ni mar, ali kaj se godí v domačiji, to je nam mar. Domovina je nam draga čez vse in da tudi ne vlada v nji mir, da tudi v nji razsaja vihar, je znano. S politiko soznanimo se toraj s svojo domovino, s svojim narodom še bolj in posebno zato jo priporočamo, ker navduši vsacega, da se čuti v resnici državljána in domorodca.

V obnašanji je ponižnost najlepša olika. Vsi veliki znameniti možaki so družili s svojo slavo tudi veliko ponižnost. Kako pa boli dobrega Slovenca serce,

ko vidi puhlo ošabnost pri svojem narodu, ako vidi prevzetnost mesto ponižnosti. Človek si skoraj ne upa v nedeljo popoldan skozi vas, zakaj od vseh strani se hujska in psuje vanj. Otroci imajo največe veselje, ako se prikaže v vasi ptujec v gosposki suknji, v kupah letajo skoraj za njim ter ga nesramno obirajo. Zgodaj naj se toraj učijo ponižnosti in lepega obnašanja, da bode ptujec v resnici stermel, ko se pelje skozi čedno osnaženo vas in ga pozdravlja vse ter rekel: »V resnici, le-to je omikana dežela.«

To so male besede, katere želim, da bi jih slovenski narod saj nekoliko pregledal in porabil, kar zdelo bi se mu dobro, in pristavil, česar še manjka.

Tako toraj napreduj, blagi rod, v omiki, katera je temelj vsega blagostanja in katera naj tudi tebe povzdigne, da se svetiš kakor prijazna zvezda med narodi!

DONA KLARA

(Historična podobica)

V dvoranah ekscelencije in vsegamogočnega ministra je bil denes ples.

Tu se je zibaló vse, kar se je rodilo visocega na dvoru in po meščanskih palačah. Tu se je smijalo sladko vse, stare perike priklanjale so se venomer in široka ženska odela so sprehajala se preširno sem ter tje. Vmes pa so šumeli srebrni glasovi in nežne ročice popravljale so skrbljivo težke stolpe po francosko vbranih las.

In vitki gospodiči so se sukali v črnih širokih haljinah ter rožljali z malimi rapirji in ljubeznjivo pogledovali po šumečih gospicah, katerimi se je tu pa tam pridružil kak izmed gizdalinov, poljuboval roké ter gracijozno vtikoval pod pazduho triogelni klobuk.

Na strani pa so stali gospodje diplomatje, vihali ponosno nosove, kot bi bili pred sabo videli prihodnost in kakor da bi svojimi mezinci vladali teke svetov, osodo človeštva.

A šele prevzvišeni knez in minister! Kako je bila njegova peroka denes našopirjena, polna dišav! Sam je prav milostljivo obračal male knežke očesi po razsvitljeni dvorani. A v srci mu je kraljevala radost, videč tolikanj bleska v svojih prostorih in spozabil se je ter polagoma izvlekel zlato tobačnico in prav priljudno nasul s svojimi drobnimi koščenimi prsti tobaka v diplomatiški nos, tako da je padal po bogatih špicah, katere so prišle šele komaj pred dvema dnevoma iz Pariza.

Pričela se je govorica, kakor bi šumele bučele v panju, sedaj polagoma, sedaj bolj kipeče, tu pa tam se je čulo spodobno smijanje, ali vse prav po škrpcih, kakor je navada pri dvorih.

»Tu je španjolski poslanec,« čvrčal je suholični gospodič k svojemu sosedu, »in njegova hči dona Klara! Hi, to je v resnici dobro blago, hi!«

In spremljevalec je obrnil prežiti obraz, ali prav polagoma, tako da se mu tanjka, a mazilja polna kita ni premaknila iz srede koščenega hrbtišča.

»Hiou!« razbleknil je usta, »prijatelj, ali ne meniš, da sva za take reči že prestara!«

In resno, kakor bi vodila poslanstva, pri katerih sta služila, stopala sta dalje po dvorani.

Sedaj pa ste prišli njih veličestvi in nastala je za nekaj časa tihota.